

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	v
<i>Dankwoord</i>	vii
Inleiding	1
DEEL I. ARBEID.....	7
Hoofdstuk 1. Metajuridische beschouwingen over arbeid	11
Afdeling 1. Inleiding en onderzoeksmethode	11
Afdeling 2. Terminologische analyse van ‘arbeid’ en ‘werk’	12
§ 1. Arbeid versus werk en werkgelegenheid	12
A. Arbeid, werk en werkgelegenheid: een taalkundige en etymologische benadering	13
B. Het onderscheid tussen ‘arbeid’ en ‘werk’: een filosofisch- antropologische benadering	18
§ 2. Arbeidsfilosofie, arbeidsideologie en arbeidsethos.	21
§ 3. Tussenbesluit	24
Afdeling 3. Metajuridische definities van arbeid: de filosofisch-antropolo- gische omschrijving als uitgangspunt	25
Afdeling 4. De perceptie van arbeid in de West-Europese samenleving: een historisch-evolutieve benadering van arbeid en arbeidsethos	34
§ 1. Preliminare opmerkingen	34
§ 2. De oudheid	35
A. Het socio-economisch kader: een op slavernij berustende productiewijze	35
B. De betekenis en waardering van de arbeid	38
1. Het antieke Griekenland	38
2. Het Romeinse Rijk	42
3. Het vroege christendom	45
§ 3. De middeleeuwen	46
A. Het socio-economisch kader: een feodale productiewijze en de ontwikkeling van handel en nijverheid in de steden	46
B. De betekenis en waardering van de arbeid	49

§4.	De nieuwe tijd	54
A.	Het socio-economisch kader: de genese van het (handels-) kapitalisme	54
B.	De betekenis en waardering van de arbeid	57
1.	Inleiding: de invloed van de renaissance op het wijzigende denken over arbeid	57
2.	De reformatie en het ontstaan van de arbeidsethiek bij LUTHER en CALVIJN	58
3.	17de- en 18de-eeuwse opvattingen over arbeid: van verlichtingsdenken tot het economisch liberalisme van SMITH.	60
§5.	De nieuwste tijd	63
A.	Het socio-economisch kader: het industriële kapitalisme en imperialisme	63
B.	De betekenis en waardering van de arbeid	66
1.	De klassentegenstellingen in de liberale, burgerlijke samenleving en de waardering van de arbeid: een inleiding.	66
2.	De centrale positie van arbeid in het denken van MARX.	68
Afdeling 5.	Synthese en besluit.	72
Hoofdstuk 2.		
	Juridische analyse van het arbeidsconcept	77
	Afdeling 1. Inleiding en onderzoeksmethode	77
	Afdeling 2. Grondrechtelijke benadering van het concept arbeid	78
§1.	Mensenrechten, fundamentele rechten en vrijheden, (sociale) grondrechten en internationale arbeidsnormen: een verkenning van het begrippenkader	79
A.	Menselijke waardigheid, vrijheid en gelijkheid als gemene delers in de (materiële) omschrijving van de begrippen	79
B.	Het concept mensenrechten	81
C.	‘Fundamentele rechten en vrijheden’ versus ‘grondrechten’	84
D.	Mensenrechten, fundamentele rechten en vrijheden, en grondrechten: tussenbesluit	85
E.	Sociale grondrechten	86
F.	Internationale arbeidsnormen als grondrechten	88
§2.	Arbeid als grondrecht: probleemstelling	90
§3.	(Recht op) menselijke waardigheid als uitgangspunt voor de grondrechtelijke benadering van arbeid	90
§4.	Arbeid: vrijheid, recht of beide?	92
A.	Vrijheid van arbeid	92
1.	Begripsanalyse.	92
a.	Genese van de vrijheid van arbeid en duiding van het evolutief karakter van dit recht	93

b.	‘Vrijheid’ van arbeid: een concept met verschillende materiële componenten	100
c.	Het arbeidsbegrip in de notie vrijheid van ‘arbeid’	103
2.	Juridische grondslag en draagwijdte	105
a.	Nationale rechtsbronnen	106
b.	Internationale en Europese rechtsbronnen	114
B.	Recht op arbeid	135
1.	Begripsanalyse	135
a.	Genese en ontwikkeling van een ‘recht op arbeid’	135
b.	Een ‘recht’ op arbeid? Enkele mogelijke wijzen van invulling van dit recht	140
c.	Het arbeidsbegrip in de notie recht op ‘arbeid’	142
2.	Juridische grondslag en draagwijdte	144
a.	Nationale rechtsbronnen: artikel 23, derde lid, 1 ^o van de Grondwet	144
b.	Internationale en Europese rechtsbronnen	152
C.	Verhouding tussen de vrijheid van arbeid en het recht op arbeid ..	155
D.	Arbeid: vrijheid, recht en ... plicht	159
1.	Ontstentenis van een algemene juridische arbeidsplicht	159
2.	Enkele specifieke arbeidsplichten	160
a.	Opeising van al dan niet gespecialiseerde burgers	160
b.	Arbeidsplichten in de strafrechtelijke sfeer	163
c.	Andere arbeidsplichten	166
E.	Tussenbesluit	167
	Afdeling 3. (Waardige) arbeid in de instrumenten van de Internationale Arbeidsorganisatie	168
§ 1.	Inleiding	168
§ 2.	Invulling van de notie arbeid in het IAO-mandaat en genese van het concept <i>decent work</i>	170
A.	Vredesverdrag van Versailles van 28 juni 1919 en de Constitutie van de IAO	170
B.	Normatieve activiteit tijdens het interbellum (1919-1939) en de adviezen van het Permanent Hof van Internationale Justitie betreffende het mandaat van de IAO	176
1.	Een dynamische evolutie van de normatieve activiteit	176
2.	Bevoegdheid <i>ratione materiae</i>	177
3.	Bevoegdheid <i>ratione personae</i>	181
4.	Leidende principes gedistilleerd uit de adviezen	184
C.	Verklaring van Philadelphia en de evolutie van het mandaat in de periode 1944-1989	188
D.	Heroriënterings- en moderniseringsfase (vanaf 1989)	190

§ 3.	Analyse van het concept <i>decent work</i> als vertaling van het IAO-mandaat naar de 21ste eeuw	195
A.	Begripsanalyse	195
1.	<i>Decent work</i> : enkele metajuridische beschouwingen	195
2.	Materiële inhoud	196
3.	<i>Decent work</i> : waardige, fatsoenlijke of passende arbeid?	197
B.	Strategische doeleinden: fundamentele principes en rechten, werkgelegenheid, sociale bescherming en sociale dialoog	199
C.	Toepassingsgebied van de ‘Decent Work Agenda’	200
D.	Draagwijdte en (juridische) betekenis van het concept	201
1.	<i>Decent work</i> : een beleidsconcept	201
2.	<i>Decent work</i> : ook een rechtsbegrip?	203
Afdeling 4.	Het begrip ‘arbeid’ in het arbeids(overeenkomsten)recht	204
§ 1.	Inleiding	204
§ 2.	Arbeid: een niet evident voorwerp van de verbintenissen van een overeenkomst	207
A.	Probleemstelling	207
B.	Arbeid is (g)een koopwaar	208
C.	De (kunstmatige) dissociatie tussen arbeid en de persoon die de arbeid presteert	214
§ 3.	Het begrip ‘arbeid’ in de Arbeidsovereenkomstenwet van 3 juli 1978	215
A.	Ontstentenis van een (globale) wettelijke definitie van het begrip arbeid	215
B.	(Niet-)toepasbaarheid van wettelijke arbeidsdefinities uit andere sociaalrechtelijke wetten	221
1.	Wettelijke definities van arbeid in het arbeidsrecht	221
2.	Wettelijke definities van arbeid in het socialezekerheidsrecht	222
a.	Ontstentenis van een wettelijke definitie van het arbeidsbegrip in het raam van het toepassingsgebied van de sociale zekerheid (voor werknemers)	222
b.	Wettelijke definities van arbeid opgenomen in regelgeving met betrekking tot bepaalde sectoren van de sociale zekerheid	224
C.	Invulling van het arbeidsbegrip bij ontstentenis van een (globale) wettelijke definitie: enkele criteria	225
1.	Arbeid in de zin van de arbeidsovereenkomst . . . (niet) eender welke activiteit?	225
2.	Arbeid in de zin van de arbeidsovereenkomst is beroepsarbeid	230
3.	Arbeid in de zin van de arbeidsovereenkomst moet de werkgever tot nut strekken	232
4.	Evaluatie van beide criteria	236

5. Andere elementen die het arbeidsbegrip (kunnen)	
kenmerken	242
a. Agorale arbeid	242
b. Persoonlijke arbeid	243
c. Duur en omvang van de arbeid.	247
D. Tussenbesluit	248
§ 4. Vergelijking van het arbeidsbegrip in de Arbeidsovereenkomsten-	
wet met de notie arbeid in de Arbeidswet	249
A. Het arbeidsbegrip in de Arbeidswet: inleiding.	249
B. Het ‘verrichten van arbeid’ als uitgangspunt voor de toepas-	
sing van de Arbeidswet	252
1. Principe.	252
2. Het verrichten van arbeid door werknemers	252
3. Het verrichten van arbeid door met werknemers gelijk-	
gestelde personen	252
a. Niet noodzakelijk (betaalde) beroepsarbeid	252
b. Niet noodzakelijk contractuele arbeid.	253
c. Niet noodzakelijk agorale arbeid?.	256
4. Tussenbesluit	269
Afdeling 5. Synthese en besluit.	269
DEEL II. VERBODEN ARBEID.	275
Hoofdstuk 1.	
Situering, begripsafbakening en onderzoeksmethode.	279
Afdeling 1. Verboden arbeid: situering en begrip	279
§ 1. Inleiding en probleemstelling	279
§ 2. Verbod(en).	280
A. Courante (taalkundige) betekenis	280
B. Duiding vanuit de wetgevingsleer	281
§ 3. Verboden arbeid.	285
A. Begrip	285
B. Diverse types	286
Afdeling 2. Onderzoeksmethode: een vast onderzoeksschema met vier	
pijlers	289
§ 1. Situering van het verbod in rechtshistorisch perspectief	289
§ 2. Krachtlijnen van het verbod naar huidig recht.	289
§ 3. Analyse van het beschermd belang.	290
§ 4. Handhaving: verhouding tot het beschermd belang	290

Hoofdstuk 2.	
Arbeid die verboden is omwille van de <i>persoon</i> die arbeid verricht	295
Afdeling 1. Verbod op kinderarbeid	295
§ 1. Inleiding en preliminaire bedenkingen bij het fenomeen kinder- arbeid	295
§ 2. Situering van het verbod in rechtshistorisch perspectief	299
A. Kinderarbeid in de 19de eeuw en de Vrouwen- en kinder- arbeidswet 1889	300
B. Verdere evolutie	309
1. Nexus verbod op kinderarbeid en recht op onderwijs	309
2. Doorwerking internationale regelgeving betreffende kinderarbeid	310
a. IAO-Conventie nr. 138 (en nr. 182)	311
b. Europees Sociaal Handvest	315
c. Kinderrechtenverdrag	316
d. Andere internationale en Europese rechtsbronnen	320
3. Maatschappelijke ontwikkeling	321
§ 3. Krachtlijnen van het verbod (naar huidig recht)	321
A. Personeel toepassingsgebied van de Arbeidswet inzake kinderarbeid	322
B. Arbeid en werkzaamheid	322
C. Absoluut arbeidsverbod en relatief werkzaamhedenverbod	324
D. Een specifiek geval: jonge sportbeoefenaars	327
§ 4. Analyse van het beschermd belang	328
A. Bescherming van het fysieke en intellectuele groeiproces van het kind als determinerende beweegredenen	328
B. De beschermingsgedachte vereist een gelding van het verbod ongeacht het professioneel statuut	330
C. Maar ook emancipatie door arbeid? Een reflectie met betrekking tot kinderen en de grondrechten op arbeid	334
§ 5. Handhaving: verhouding tot het beschermd belang	337
Afdeling 2. Arbeidsverboden jeugdige werknemers en jongeren op het werk	340
§ 1. Inleiding	340
§ 2. Situering van het verbod in rechtshistorisch perspectief	341
§ 3. Krachtlijnen van het verbod (naar huidig recht)	343
A. Personeel toepassingsgebied van de Arbeidswet inzake arbeid door jeugdige werknemers	343
B. Verbod om bepaalde arbeid te verrichten	343
1. Verbod op ondergrondse arbeid	343
2. Verbod tot het verrichten van arbeid die zwaar, gevaarlijk of ongezond is, of een bedreiging voor de zedelijkheid vormt	344

C.	Verbod om op bepaalde tijdstippen te werken	347
1.	Verbod op nachtarbeid.	347
2.	Verbod op zondagsarbeid en arbeid tijdens een bijkomende rustdag	347
3.	Verbod op overwerk	347
§ 4.	Analyse van het beschermd belang.	347
§ 5.	Handhaving: verhouding tot het beschermd belang	348
Afdeling 3. Arbeidsverboden voor vrouwen		350
§ 1.	Inleiding	350
§ 2.	Situering van het verbod in rechtshistorisch perspectief	352
A.	Vrouwen- en kinderarbeidswet 1889	352
B.	Verdere evolutie	355
1.	Arbeidsverboden met betrekking tot de vrouw ‘als vrouw’	355
a.	Probleemstelling	355
b.	Europees communautair rechtskader met betrekking tot gelijke behandeling man/vrouw in het licht van beschermende bepalingen	357
c.	De IAO en het spanningsveld tussen beschermende wetgeving voor vrouwen en gelijke behandeling	365
d.	Verbod op ondergrondse arbeid	369
e.	Verbod op bepaalde gevaarlijke of ongezonde arbeid	373
f.	Het verdwijnen van arbeidsverboden met betrekking tot de vrouw ‘als vrouw’: afrondende bedenkingen	376
2.	Arbeidsverboden met betrekking tot zwangere vrouwen en moeders: verdere uitbouw van de bescherming.	378
a.	Overzicht van de voornaamste stadia in de regelgeving.	378
b.	Tussenbesluit en nabeschouwing	388
§ 3.	Krachtlijnen van het verbod (naar huidig recht)	394
A.	Personeel toepassingsgebied van de Arbeidswet inzake zwanger- schaps- en moederschapsbescherming	395
B.	Arbeidsverbod voortvloeiend uit het zwangerschaps- en bevallingsverlof	395
C.	Verbod van bepaalde risicovolle werkzaamheden.	401
1.	Situering	401
2.	Individuele beschermingsmaatregelen: het (tijdelijk) verwijderen uit de functie	403
D.	Verbod van overwerk	409
§ 4.	Analyse van het beschermd belang.	411
A.	Gezondheids- en veiligheidsoverwegingen.	411
B.	Band tussen moeder en kind.	413
C.	Ook bescherming van het arbeidspotentieel?	418

§ 5. Handhaving: verhouding tot het beschermd belang	418
Afdeling 4. Synthese en besluit.....	420
Hoofdstuk 3.	
Arbeid die verboden is omwille van de <i>omstandigheden</i> en in het bijzonder het <i>tijdstip</i> waarop arbeid wordt verricht.....	427
Afdeling 1. Verbod op nachtarbeid	427
§ 1. Inleiding	427
§ 2. Situering van het verbod in rechtshistorisch perspectief	428
A. Vrouwen- en kinderarbeidswet 1889.....	428
B. Verdere evolutie.....	432
1. Veralgemening van het verbod op nachtarbeid, maar ongelijkheid m/v blijft	432
a. Overzicht van de voornaamste stadia in de regelgeving. . .	432
b. Tussenbesluit	441
2. Verschil in behandeling m/v op het vlak van nachtarbeid ter discussie gesteld.....	443
a. Communautair Europa zet druk op de ketel: (formele) gelijkheid primeert	443
b. Het IAO-perspectief	459
c. Tussenbesluit	462
d. Gevolgen voor de Belgische rechtspraak.....	463
§ 3. Krachtlijnen van het verbod (naar huidig recht)	465
A. Toepassingsgebied van de Arbeidswet inzake nachtarbeid	465
B. Principieel verbod op nachtarbeid	467
C. Afwijkingen	468
1. Afwijkingen voorzien in de Arbeidswet	469
a. Gevallen waarin nachtarbeid wegens de aard van het werk als ‘evident’ wordt beschouwd	469
b. Gevallen waarin nachtarbeid gerechtvaardigd is om economische redenen	470
c. Restcategorie: gevallen waarin het verrichten van nachtarbeid op het ogenblik van het uitvaardigen van de Wet betreffende de nachtarbeid nog niet noodzakelijk leek.....	472
d. Het invoeren van een arbeidsregeling met nachtprestaties.....	473
e. Overgangsregeling.....	474
2. Afwijking voorzien in de Wet Nieuwe Arbeidsregelingen.	474
3. Opmerking: verbod op nachtarbeid voortvloeiend uit de beslissing van de preventieadviseur-arbeidsgeneesheer tot het verwijderen uit de functie.....	477

D.	Bijzondere regeling voor jeugdige werknemers	477
1.	Principieel verbod op nachtarbeid	477
2.	Afwijkingen	478
a.	Algemene afwijking voor jeugdige werknemers ouder dan 16 jaar.	478
b.	Afwijkingen toegestaan bij KB	478
§ 4.	Analyse van het beschermd belang.	479
A.	Principieel verbod als beschermingsmechanisme tegen de schadelijke gevolgen van nachtarbeid voor de gezondheid (en veiligheid) van de werknemer en zijn privéleven en gezinsleven . .	479
B.	Ruime uitzonderingen omwille van sociale, technische en economische overwegingen.	481
§ 5.	Handhaving: verhouding tot het beschermd belang	482
Afdeling 2. Verbod op zondagsarbeid.		483
§ 1.	Inleiding	483
§ 2.	Situering van het verbod in rechtshistorisch perspectief	484
A.	Vrouwen- en kinderarbeidswet 1889: erkenning van het principe van een wekelijkse rustdag.	484
B.	Zondagsrustwet 1905: erkenning van het verbod op zondagsarbeid.	486
C.	Verdere evolutie.	490
§ 3.	Krachtlijnen van het verbod (naar huidig recht)	492
A.	Personeel toepassingsgebied van de Arbeidswet inzake zondagsarbeid	492
B.	Principieel verbod op zondagsarbeid.	494
C.	Afwijkingen	495
1.	Afwijkingen voorzien in de Arbeidswet	495
a.	Algemene afwijkingen bepaald bij wet of koninklijk besluit	495
b.	Gedeeltelijke afwijkingen bepaald bij wet of koninklijk besluit	499
2.	Afwijking voorzien in de Wet Nieuwe Arbeidsregelingen.	502
D.	Bijzondere regeling voor jeugdige werknemers	502
1.	Principieel verbod op arbeid gedurende twee rustdagen, waaronder zondag	502
2.	Afwijkingen	503
§ 4.	Analyse van het beschermd belang.	504
A.	Principieel verbod als waarborg voor rust (en vrije tijd) op grond van gezondheidsoverwegingen en sociale overwegingen . .	504
1.	Gezondheid van de werknemer als determinerende beweegredenen	504

2. Zondagsrust gesteund op sociale overwegingen, met uitsluiting van religieuze motieven?	505
B. Ruime uitzonderingen omwille van sociale, technische en economische overwegingen	507
§5. Handhaving: verhouding tot het beschermd belang	508
Afdeling 3. Synthese en besluit	508
<i>Algemeen besluit</i>	513
<i>Bibliografie</i>	521
<i>Trefwoordenregister</i>	543